

Alice Fornasiero,

Aspects of artistic training and patronage in Bohemia in the second half of the 17th century.
The case of Christian Schröder (1655-1702)

Alice Fornasiero se už jako studentka na Universitě Ca'Foscari v Benátkách nadchla pro specifika kultury 17. století v Čechách. Klíčový pro ni byl pobyt na Ústavu dějin křesťanského umění KTF UK v rámci programu Erasmus v letním semestru akademického roku 2011/2012. Při něm se začala seznamovat s otázkami výtvarného umění v Čechách v 17. století. Její zájem pak vyvrcholil diplomovou prací (thesis) na benátské univerzitě, v níž se věnovala „Benátským vlivům na české malířství. Obrazy Jacopa Tintoretta v Obrazárně Pražského hradu a čeští umělci v Benátkách“. Obhájila ji v roce 2013 pod vedením prof. Segria Marinelliho. Téhož roku byla přijata do doktorského studia na Ústavu dějin křesťanského umění KTF UK s tématem „Aspekty umělecké výchovy a mecenát v Čechách v druhé polovině 17. století, studováno na případu Christiana Schrödera“. Během studia využila několik grantů, aby mohla cestovat a bádát v českých a italských knihovnách a archivech. Z toho vyplynuly i dílčí studie, které publikovala mimo jiné v časopise Umění (Reconstructing the fragment of the Flagellation by Christ by Jacopo Tintoretto at the Prague Castel Picture Gallery, 2016; The Study stay of Christian Schröder in Italy, 2016).

Její disertační práce řeší některé důležité aspekty výtvarné kultury v Čechách v druhé polovině 17. století. Zabývá se praxí mladých malířů ze zemí Koruny české strávit několik let školení v Itálii, především na římských akademiích nebo v Benátkách. V tomto prostředí se začínající umělci naučili kopírovat díla velkých mistrů, nejenom v kresbě, což byl všeobecný tradiční způsob výtvarného školení, ale i přípravou malířských kopií. Takové kopie se pro Alici Fornasiero staly dalším důležitým tématem. Podle recentní literatury rozlišuje několik základních přístupů k umělecké tvorbě podle jiných předloh, a sice napodobování (imitatio), překonat či předčít v napodobování (emulatio), kopírovat a padělat. Pro kulturní prostředí Střední Evropy, zvláště samotných zemí Koruny české, pak kopie sehrály i důležitou roli ve sběratelství a v objednávkách nové šlechty. Zde Alice Fornasiero otevírá pro diskusi další důležitou kapitolu kultury 17. století v Čechách, a to šlechtický mecenát a tvorba uměleckých sbírek. Na příkladu Christiana Schrödera, který se vyškolil na římských akademiích, možná pobýval i v Benátkách a naučil se kopírovat velké italské mistry, ukazuje, jak byl podporován Janem Jáchymem Slavatou za svého pobytu v Římě a jak Slavátové sledovali jeho činnost ve Věčném městě, což se odrazilo v jejich vzájemné korespondenci. Alice Fornasiero prostudovala slavatovský archiv, uložený dnes v Jindřichově Hradci, kde našla dosud nepublikované dopisy, z nichž lze vyčíst důležité detaily Schröderova pobytu v Římě. Slavátové vybudovali rovněž vlastní obrazárnu. V prostředí, kde byl nedostatek kvalitních originálů, objednavatelé chtěli mít na svých panstvích alespoň jejich kopie. V prostorách Pražského hradu bylo možno v časech po skončení Třicetileté války shlédnout kolekci významných originálů, určenou k dekoraci pražské habsburské residence, ale představující nový typ obrazárny, jak se vyvinul v průběhu 17. století po celé Evropě. Tato obrazárna byla vzorem pro nově se konstituující šlechtu v českých zemích v jejich touze po kopírování „grandezza e bellezza“ italských šlechtických dvorů. Tak se i její obrazy staly předmětem kopírování. V tomto smyslu se také malířské kopie v 17. století staly důležitým kulturním fenoménem. Alice Fornasiero se v této části své disertace snaží vystihnout jejich roli a funkci právě v dobovém kontextu, který byl odlišný od moderního chápání originality uměleckého projevu a jeho kopírování. V této analýze Fornasiero vychází z významného dobového členění kopií podle Giulia Manciniho, Marca Boschiniho a Filippa Balducciho. Zvláště Balducci jako první položil důraz na rozličnou kvalitu různých kopií.

Fornasiero se z tohoto úhlu pohledu dále zabývá počínajícím sběratelstvím v zemích Koruny české. Vznikaly obrazárny, kde kopie visely vedle originálů. Ale kopie sloužily také jako dekorace. Fornasiero si však zde klade otázku, zdali se skutečně jednalo o sběratelství, či to byl jen určitý způsob výzdoby reprezentačního sídla. To byl případ Gundakara Dietrichsteina, pro kterého Christian Schröder vytvořil řadu kopií originálů z Pražské hradní obrazárny.

Alice Fornasiero sleduje další osudy malíře Schrödera, jak se stal „hofkunstmaler“ na Pražském hradě s funkcí „kurátora“ a také vychovatele, jak kolem sebe vytvořil okruh kolegů malířů, ale také jak školil začínající malíře, zvláště Petra Brandla. Vedle toho prováděl kopie podle hradní kolekce. A tak mohl být objednan Gundakarem Dietrichsteinem, aby vytvořil takovou sérii obrazů, kterými by si tento navrátilce z emigrace, jenž se zakoupil mnohými statky v zemích Koruny české, mohl vyzdobit své sídlo Libochovice. Alice Fornasiero si klade otázku, zdali soubor obrazů, upravený do formátů pro prostory v zámku, měl také nějaký ikonografický koncept. Přestože byla vybrána především náboženská témata, není znám a asi nebyl ani koncipován žádný program. V závěru Fornasiero připojila katalog děl Christiana Schrödera.

Práce Alice Fornasiero je důležitou kapitolou pro poznání výtvarné kultury v Čechách v druhé polovině 17. století. Analýzou uměleckých sbírek, které se v našem prostoru začaly pomalu konstituovat v době po skončení třicetileté války, dospěla k potvrzení skutečnosti, že jejich podstatná část byla tvořena kopiemi podle mistrovských děl z reprezentativních obrazáren, z nichž jedním vzorem byla stále obrazárna na Pražském hradě. Úlohou některých malířů proto bylo zaměřovat se právě na takové kopírování. V prostředí, kde chyběl umělecký tvůrčí elán, si museli vystačit s kopiemi. Kopíroval se proto i určitý životní styl zaměřený na reprezentaci. Dokonce, jak konstatuje Alice Fornasiero, objednavatelé vyžadovali takový postup, a právě proto zaměstnávali umělce pro pořizování kopií. To byl případ Christiana Schrödera a jeho mecenáše a později i zaměstnavatele Jan Jáchyma Slavaty či Gundakara Dietrichsteina. Hlubší ponor do okolností vztahu mezi mecenášem a podporovaným umělcem, který Fornasiero uskutečnila v archivu, přinesl profilovanější pohled na pobyt Schrödera v Římě. Ale i širším zasazením do souvislostí výchovy umělce, jeho vyškolení a hledání místa pro další malířskou praxi, kde právě mecenát sehrál důležitou roli, Alice Fornasiero obohatila naše poznání o popsanou kapitole.

Práci doporučuji k obhajobě.

V Praze

Doc. PhDr. Martin Zlatohlávek, PhD.